

Pierre François-Xavier de Charlevoix

— 205 —
*Paraguay v době
jezuitských redukcí*

Pierre François-Xavier de Charlevoix

P. François-Xavier de Charlevoix

Narodil se 29. října 1682 v Saint-Quentin (Aisne) a zemřel 1. února 1761 v „Descartově“ koleji La Flèche (Sarthe). Do Tovaryšstva Ježíšova vstoupil 15. září 1698 v Paříži. V letech 1705–1709 působil v kanadském Quebecu, kde na jezuitském gymnáziu vyučoval francouzské gramatice a *krásné literatuře*. Na evropském kontinentě, po návratu, uspořádává materiály k tématu *misie*. Když se podruhé dostává mimo Evropu, sepisuje historii jezuitských mučedníků Severní Ameriky; v letech 1720–1722 žije například u břehů Mississippi (*Histoire et description générale de la Nouvelle-France* vyšla až roku 1744; anglické vydání je z roku 1769). Později v Paříži (1733–1755), kde je po celou dobu ředitelem *Journal de Trévoux*, dával kurzy teologie, obsahově tehdy chápané na způsob teologie *pastorální*. K tomu došlo pro jeho praktický smysl pro věc (což by samo o sobě ještě nepostačovalo), ale rovněž proto, že všemu předcházelo souvislé studium dokumentace (dnes již historických) farností prvních jezuitů.

To je patrné i z jeho pojednání o působení představené komunity voršilek v „Nové Francii“ (Kanadě), *Vie de la*

Mère Marie de l'Incarnation, institutrice et première supérieure des Ursulines de la Nouvelle-France (1724).

Psal rovněž o japonských mučednících Tovaryšstva Ježíšova (*Histoire de l'établissement, du progrès et de la décadence du Christianisme dans l'empire des japons*; Rouen, 1715; anglický překlad z téhož roku *History of the Church of Japan*; anebo *Histoire et description générale du Japon* z roku 1736).

Po celý život sbíral údaje o působení jezuitů v *Latinské Americe*: šlo o životní téma. Nashromáždil velice cennou řádovou i mimořádovou dokumentaci (korespondence, deníky, zprávy zúčastněných osob, oficiální i doprovodná vládní vyhlášení apod.). Zvláštní sérii tvoří osobní vzpomínky misionářů. Detailně nadto studoval geografii Latinské Ameriky. Pročetl tudíž všechny přístupné dosavadní historické materiály k tématu *jezuité a Paraguay*. Několikadílnná (první vydání obsahuje šest svazků) publikace o *jezuitských redukcích* (*Histoire de Paraguay*; 1756 a *Histoire de l'Isle Espagnole ou de Saint-Domingue*; 1730) odkazuje na vyvážené literární vyjádření, nepřetížené detaily na úkor celkového sdělení. Přesto přihlížíme k německému výběru, který ve dvou dílech zestručňuje enormní materiál s přemírou odkazů francouzského vydání.

Věděl, že otázku, zda vůbec bylo legitimní přijít do cizích končin a (naším slovníkem pověděno) „europeizovat“ stávající kulturu, není možné vyargumentovat poukazem, že lidé, kteří se doslova (bez metafory) navzájem pojídají, Kristovo světlo náležitě potřebují; ale že lze jedině odpovědět, že *objevit v sobě touhu něco říci o Kristově kráse* je více, než (úzkoprsá) analýza toho, co v počínání misionářů bylo fanatické a co naopak citlivě kontextuální. Analogicky životopisci Charlevoixe, Wilson a Fiske,⁶⁹ dodávají, že ani

⁶⁹ WILSON, G. – FISKE, J., *Pierre François Xavier De Charlevoix*, Morrison, London 1958, s. 32.

v Evropě jsme se neubránili tomu, abychom se svého času nedali asiaticizovat příchozími kmeny.

Z novější literatury, která komplexněji nahlíží téma redukcí, si uvedme HERMANN, J.-B., *La pédagogie des jésuites au XVI siècle*, Louvain, Bruxelles 1914; ESCUDERO IMBERT, J. (ed.), *Historia de la evangelización de América*, Editrice Vaticana, Ciudad del Vaticano 1992; CHARLES, P., *Études Missiologiques*, Louvain, Bruxelles 1956. KOMOROVSKÝ, J., *Boží štát v pralesoch a savanách Paraguaja*, Spoločnosť Božieho Slova, Nitra 2007.

Z české oblasti třeba: KATZ, F., *Staré americké civilizace*, Odeon, Praha 1989; KRÍŽOVÁ, M., *Ideální město v divočině*, Knihnice dějin a současnosti, Praha 2007; PROCHÁZKA, M., *Missie jezuitské vůbec*, Dědictví Cyrilla a Methoděje, Brno 1886.

Třebaže Charlevoix ještě nemohl zaznamenat zrušení jezuitského řádu roku 1773, přesto již zohledňuje atmosféru počátečních vyhánění jezuitů z evropských zemí. Snad bychom zde i mohli odkázat na Euripidovu větu, že *události vrhají své stíny před sebe*.

Michal Altrichter

Poznámka redakce

Použité ilustrace vycházejí z publikací knihovny Centra Aletti v Olomouci:

PROBST, P., *Allerhand so Lehr- als Geist-reiche Brieff, Schrifften und Reise-Beschreibungen, welche von denen Missionariis der Gesellschaft Jesu aus beyden Indien, und anderen über Meer gelegenen Ländern, Meistentheils von 1730 bis 1740 in Europa angelanget seynd*, Wien 1748.

GESNER, K., *Vogelbuch*, Frankfurt 1600.

TANNER, M., *Die Gesellschaft Jesu Biss zur Vergiessung ihres Bluts wider den Goetzendienst, Unglauben, und Laster, Fuer Gott, den wahren Glauben, und Tugendten in allen vier Theilen der Welt streitend*, Prag 1683.

První díl

1.

O zemi zvané Paraguay

Paraguay je jméno řeky, která vyvěrá z jezera Xarayes, asi na šestnáctém stupni a třiceti minutách jižní šířky, a pětadvacátém stupni délky. Tato řeka teče směrem k jihozápadu a obrací se k jihu. Název znamená v řeči některých okolních kmenů *ověnčená* neboli *korunovaná řeka*, protože jezero, z něhož vyvěrá, tvoří jakoby její korunu. Don Martín del Barco, arcijáhen v Buenos Aires, který napsal španělsky historickou báseň nazvanou *Argentina*² tvrdí, že jezero Xarayes není pramenem této řeky. Vypráví, že pluli daleko přes jezero, jímž řeka teče, aniž by objevili její pramen. Připomíná mínění mnohých, že ona řeka pramení až z jezera Parima v provincii El Dorado,³ což

² MARTÍN DEL BARCO CENTENERA, *La Argentina o la conquista del Rio de la Plata*, Lisboa 1602.

³ Eldorado (El Dorado) – bájná říše oplývající zlatem a bohatstvím, o níž Španělům vyprávěli domorodci ve střední a jižní Americe. Tato říše, jejíž panovník měl být údajně při slavnostech posypáván zlatým prachem, však nebyla přes veškeré úsilí nikdy nalezena. Eldorado se pak stalo synonymem pro země oplývající bohatstvím.

nynější spisovatel nepovažuje za tak vybájené, jak se obvykle vykládá.

Páter Lozano⁴ vypráví v popisu říše Chaco, že když byl jeden Španěl jménem Juan García, rodák z Asunciónu, hlavního města Paraguaye, mnoho let v otroctví Paquayů a začátkem 18. století se pak vrátil zpět do vlasti, vypověděl, že podnikl cestu s doprovodem těchto Indiánů podél Paraguaye. Dále pak přes jezero Xarayes, kde přišli k jedné řece, která se do tohoto jezera vlévala. Když potom táhli dále a sledovali řeku několik dní, přišli k jakési hoře, pod níž řeka protékala. Dříve, než se Paquayové odvážili vstoupit do tohoto temného kanálu, zapálili smolné louče, aby se bránili před netopýry, zvanými *andiras*, kteří byli obrovští a napadali cestovatele, kteří se nechránili. Pokračovali kupředu dva dny, až nakonec vyšli ven a ještě nějaký čas postupovali po této cestě; vtom se náhle ocitli u jezera, jehož druhý břeh nemohli dohlédnout. Nyní už dále nešli, ale vrátili se stejnou cestou.

Ať tak či onak, jisté je, že řeka Paraguay přibírá od místa, kde z jezera Xarayes vytéká, vody mnoha jiných, většinou velkých řek. Na sedmadvacátém stupni se pak spojuje s jinou řekou, která teče skoro rovnoběžně s ní, načež se obrací z východu na západ a teče severozápadním směrem; zde pak, pro svou nesmírnou šířku, dostává jméno Paraná, což znamená něco jako „více než moře“. Po tomto spojení se Paraguay, která se nyní stává hlubší, ale méně širokou, obrací přímo k jihu až ke čtyřiatřicátému stupni, kde přijímá velkou řeku, přicházející ze severovýchodu, nazývanou se Uruguay. Dále teče k severovýchodu až do moře, do něhož se vlévá na pětatřicátém stupni pod jménem Rio de la Plata. Obvyčně toto jméno nese také

⁴ PEDRO LOZANO SJ, *Descripción Chorografica del Gran Chaco Gualamba* (1733), téhož roku publikoval také *Historia de la Conquista del Paraguay*.

Paraná po svém spojení s Paraguayí, a protože tato řeka ukončuje svůj tok v jediné provincii, byla ona provincie nazvána jejím jménem.

Tato neslýchaně velká země, známá jako Paraguay, zaujímá kromě oblasti Chaco, které je jejím středem a ještě není dobytá, jezero Xarayes, provincie Santa Cruz a Charcas spolu s Tucumánem směrem k západu; celý proud Paraguaye a Rio de la Plata k východu; k jihu pak celý zbylý díl nížiny, až k Magalhãesovu průlivu, kde v našich dobách zakládali jezuité misii. Tato rozlehlá země je zavlažována nespočtenými řekami, pokryta mnohými lesy a ohraničena dlouhými řetězy hor, které jsou většinou tak vysoké, že ční téměř do mraků. Vzhledem k tomu, že rovinatá země je položena níže, je vystavena záplavám, které se vyznačují četností a trváním jinde v takové míře nevídaným; všude se nacházejí jezera a bažiny, jejichž stojaté a líné vody nutně znečišťují a otravují vzduch. Obdělávané plochy navíc nelze porovnat s ladem ležícími a pustými prostorami. Člověk si proto snadno může představit, že samotné klima, jako i charakter a mravy obyvatel, jsou neobyčejně rozmanité.

2.

O kmenech, zvířatech a plodech země všeobecně

Kmeny této země mají obecně vzato olivově zbarvenou kůži; jejich obvyklý vzrůst je o něco menší než střední výška, nicméně najdou se mezi nimi i lidé, kteří jsou značně vysocí. Většina z nich má silné nohy a klouby, jemný, avšak poněkud všední obličej; skoro všichni muži a děti, zvláště v horkých oblastech, chodí nazí, a dokonce i osoby ženského pohlaví jsou zahaleny jen do té míry, jak to vyžaduje málo přísná stydlivost. Téměř každý jednotlivý kmen má svůj zvláštní způsob kráslení, nebo spíš zpiťování se, což často vyvolá odpor a hrůzu. Najdou se

mezi nimi i takoví, kteří si zhotoví k určitým příležitostem chocholky a výzdobu z nejkrásnějšího ptačího peří. Skoro všichni jsou od přírody hloupí, mírní, vrtkaví, křivopřísežní, oddaní opilství, a to bez omezitelnosti, a nestarají se o budoucnost, ba dokonce ani o potřeby života nynějšího; neboť lenost a nečinnost, s jakou tráví svůj život, přesahuje každou naši představu. S výjimkou několika málo, kteří se stávají z touhy po loupeži nebo spíše z vášně pomstít se na svých nepřátelích, ani ne tak statečnými jako spíše zuřivými, jsou téměř všichni zbabělí. Ti, kteří si až doposud udrželi svobodu, vděčí za to nepřístupným sídlům, která je chrání hradbami.

První Španělé, kteří přišli do Paraguaye, nepochybovali ani v nejmenším, že se v této zemi nachází největší bohatství. Ani nepomysleli, že země, která hraničí s Peru, by neměla nadbytek zlatých a stříbrných dolů, a ačkoli se brzy ukázalo, že je vskutku nemá, přesto se ještě dlouho potom mluvilo o Paraguayi jako o jedné ze zemí s nejbohatšími doly. Lze to vyrozumět již z názvu *Argentina*, který dal svému dílu Don Martín del Barco, jako by celá země byla jeden velký stříbrný důl. Sice se věřilo, a to dost dlouhou dobu, náznakům, že nedaleko od města Xaras, v blízkosti řeky Paraguay, které založili Španělé na své cestě do Brazílie a které bylo později zničeno Portugalci žijícími v Brazílii, byly odkryty zlaté doly. I tyto naděje však byly brzy zklamány, a tak tomu bylo i na jiných místech. Obyvatelé právě ztrátou těchto nadějí mnoho získali, protože pak byli donuceni chopit se podstatnějších prostředků, aby si zajistili základní živobytí.

V jednom jezeře blízko místa, kde se kdysi nacházelo město Santa Fé, se po nějakou dobu lovily perly a autor *Argentinu* o tom hovoří se svým obvyklým nadšením. Přesto tento lov časem zcela ustal a následkem toho se vytratila i sama vzpomínka na ně. Když se jistý Španěl, který byl

v dětství zajat Abipony, vrátil zpět ke své rodině a viděl, že ženy jsou velice dychtivé perel, vyprávěl jim, že Indiáni, mezi nimiž žil, nacházeli velice často v sítích perly, když lovíli ve zmíněném jezeře, avšak že na ně hleděli jako na nepotřebnou věc. Na základě této výpovědi byl vyslán k onomu jezeru, aby záležitost prozkoumal. Ukázalo se, že měl pravdu, ale podle všeho nebyl úlovek nijak vydatný, anebo perly neměly zvláštní hodnotu, protože nepřišly nikdy na trh do Buenos Aires, ani neobohatily Santa Fé. Dokonce i železo je v této zemi tak vzácné, že se musí dovézt odjinud.

Na nedozírných rovinách, které se rozprostíraly od Buenos Aires až k Chile a ještě daleko na jih, se rozmnožili koně a hovězí dobytek, které zde zanechali Španělé, když krátce po vybudování města je opět opustili, a to v takovém množství, že si člověk kolem roku 1628 mohl zakoupit vhodného koně za dvě jehly a v tom samém poměru také jednoho vola. Avšak v dnešní době musí jít člověk hodně daleko, aby tato zvířata vůbec našel. Nicméně už alespoň třicet let nevyjíždí z Buenos Aires žádná loď, aniž by s sebou vezla náklad čtyřiceti až padesáti tisíc volských kůží. Avšak proto, aby se získalo takové množství, musí být poraženo více než osmdesát tisíc zvířat, protože pro obchod přicházejí v úvahu býčí kůže pouze určité velikosti.

Abychom získali správnou představu o značném rozšíření těchto zvířat v Paraguayi, musí být vzpomenuo, že právě psi, kteří se zde v ohromném počtu divoce potulují, a také lvi a tygři⁵ jich roztrhají neuvěřitelné množství. Dokonce se říká, že lvi ani nečekají, až je dožene hlad, aby voly zabíjeli, jak tomu bývá u tygrů. Jde prý často o potěšení z lovu, neboť jsme mohli vidět, jak jich někdy zardou-

sili deset až dvanáct a pouze jednoho se dotkli. Největšími nepřáteli těchto zvířat jsou však bezesporu psi. Je to už více než dvacet let, co stouply ceny volských kůží v Buenos Aires o dvě třetiny a pokud někdy v této zemi hovězí dobytek vymizí, tak nepochybně kvůli štvání od psů, kteří, pokud nenajdou už žádná zvířata, budou napadat lidi. Nejpodivnější však je, že si z toho obyvatelé nevzali dosud žádné poučení. Když totiž guvernér jedné provincie vyslal na lov těchto zvířat vojáky, byli při svém návratu do Buenos Aires přijati s velkým posměchem a nazváni lovci psů; od té doby se tedy žádný nedal přemluvit k tomu, aby pokračoval v takovém lovu.

Způsob lovu volů je velice zvláštní. Výprava lovců se vydá na koních do nížiny, kde se tato zvířata hojně zdržují. Zde se lovci rozdělí a každý z nich seká sekerou ve tvaru půlměsíce vpravo a vlevo kolem sebe, zasazuje zadním nohám zvířat ránu a přeseke jim kloubní vazy. Zvíře ihned upadne k zemi a už si nemůže pomoci na nohy. Lovci je nechávají ležet a pokračují v mávání sekerou kolem sebe tak dlouho, dokud nějaké voly nacházejí. Tvrdí se – což se zdá přehnané – že každý jednotlivec za jedinou hodinu zasáhne více než osm set volů. Když se zvířata splaší, snaží se uprchnout a zmatena si navzájem zahradí cestu, lovci získávají čas, aby se zotavili a odpočinuli si. Za několik dnů po této namáhavé práci se vrátí zpět, znovu vyhledají skolené voly, dokončí jejich porážku, vezmou s sebou tolik, kolik unesou, a zbytek nechají ležet.

Snadno si lze domyslet, že tolik zabitých zvířat by brzy otrávil vzduch a rozšířila se nákaza, kdyby tam takto zůstaly ležet. Zanedlouho však přiletí mračna supů velkých jako orli a jiní draví ptáci, vrhnou se na ně a v krátkém čase je úplně sežerou, že není pak vidět nic, než holé kosti. Koně jsou chytáni do smyček, a protože jsou španělského původu a narozeni v divočině, jsou krásní a znamenití běžci.

⁵ Tehdy ještě nebyla propracována odborná terminologie. Šlo o pumy a jaguáry.

Indiáni však ty, kteří nejsou tak hbití a obratní, zaženou do míst s mnoha překážkami, odkud nemohou utéci. Jakmile se k nim přiblíží, hodí jim okolo nohou smyčky, vyšvihnou se na ně jedním skokem a rychle je zkrátí. V Paraguai je také velké množství mezků, kteří konají cenné služby v zemi, kde nejsou vybudované cesty, a kde se hned stoupá nahoru, hned zase schází dolů, ba musí se odvážit i nebezpečných skoků.

3.

O paraguayské bylině

Největším bohatstvím Španělů i Indiánů, a to především těch, které jezuité shromáždili v osadách, po dlouhou dobu byla a částečně ještě nyní v těchto zemích zůstává tzv. paraguayská bylina. Její odbyt byl tehdy prý tak značný a obohatil tolik lidí, že se přepych rozmohl i u těch, kteří dříve měli pouze na nejnnutnější potřeby. Aby byla stále živena touha po okázalosti, která se podobá ohni a nevyhasne dříve, než spotřebuje všechno palivo, muselo se pěstování této byliny vyžadovat i po Indiánech, kteří byli pokořeni nebo se Španělům dobrovolně poddali, a které používali zpočátku jako sluhy, nakonec jako otroky. Protože je však nešetřili, podlehl mnozí z nich nezvyklé práci a špatnému zacházení, kterým byla trestána jejich lenost, právě tak jako celkové vyčerpanosti. Jiní se dali na útěk a stali se nejnemšťitelnějšími nepřáteli Španělů. Ti tedy většinou opět upadli do předešlé chudoby, aniž by se stali pracovitějšími. Přepych znásobil jejich nároky a pouhá paraguayská bylina je nestačila uspokojit, ba ti nejchudší už si ji nemohli koupit, protože velký odbyt velmi zvýšil její cenu.

Tato bylina, v Evropě – s výjimkou Španělska – málo známá, avšak v jižní Americe a v uváděné zemi velice proslulá, je listem stromu, velikého jako průměrná jablona. Její chuť se podobá chuti slézu a v plném vzrůstu má podobu

pomerančového listu. Podobá se také trochu peruánskému cacu, ale v samotném Peru je mnohem více ceněna, často vyvážena a spotřebovávána především v horských oblastech a všude, kde lidé pracují v dolech. Španělé ji považovali za mnohem potřebnější než víno, jehož požívání je zhoubnější. Dováží se sušená a skoro na prášek rozemletá; také se dlouho nenechává ve vodě, protože pak zčerná jako inkoust. Vyskytují se různé druhy, nejlepší ze všech je však Chaacuys. Ta, pokud je spotřebována přímo na místě, má hořkost, která se nikde jinde nevyskytuje a která zvyšuje její účinky a cenu. Této byliny se jen z Villa Riky vyváží do Peru okolo sto tisíc *arroba*⁶ po pětadvaceti librách a šesti uncích, a cena jedné arroby činí sedm tolarů.

Španělé se domnívali, že díky této bylině mají lék skoro na každou nemoc. Tolik je jisté, že působí očistně a močopudně. Také je zjištěno, že mnozí, kteří jí požili příliš mnoho najednou, upadli v pomatení smyslů, které trvalo více dnů. Avšak její nejpodivuhodnější vlastnost spočívá v protikladných účincích. Přináší totiž spánek těm beze spánku a probouzí ty, kteří trpí spavostí; přitom vyživuje a pročišťuje. Kdo si na ni navykne, velmi těžko si ji odříká, a vyžaduje velký sebezápor nepřekročit míru její spotřeby. Je-li vzata v příliš hojném množství, opájí a přináší všechny obtíže, které s sebou nese požívání nepalčivějších nápojů.

4.

*O ostatních útvorech přírody.**Včely, hadi, kajmani a chameleoni*

Téměř ve všech lesích těchto provincií najdeme včely, které ukládají svůj med v dutých stromech a dá se jich na-

⁶ Arroba = asi 14,69 kg.

počítat více než sedmnáct druhů. Nejvíce je kvůli vosku ceněn druh, který se nazývá *opemus*; také med těchto včel je lepší než ostatní.

Bavlna je v této zemi také hojně rozšířena, bavlník roste v celých hájích, jak jsem to sám viděl v Louisianě. Plodí už v prvním roce, kvete v prosinci a v lednu a jeho květy vypadají jako tulipány. V únoru je květ zralý, neobyčejně bílý a má nejlepší kvalitu.

Kromě kukuřice, manioku a batátů, které se s dobrým výsledkem pěstují na mnoha místech a kterými se živí většinou Indiáni obdělávající půdu, najdeme v těchto zemích také mnohé plody a byliny, které jsou v Evropě zcela neznámé. Nacházejí se zde plodiny, z nichž Španělé připravují výtečné cukrovinky. Začalo se také s pěstováním vína, ale všude se vínu nedaří stejně dobře. Zatím se pěstuje víno v Mendoze, městě, které patří ještě k Chile⁷ a které leží na hranici proti Córdobě, avšak toto víno se nevyrovná co do jakosti španělskému. Začala se také na různých místech pěstovat pšenice; zatím se však obvykle používá na koláče a pečivo. Všude jsou i jedovaté rostliny. Indiáni jimi otravují své šípy, ovšem hojně se vyskytují i protijedy; k nimž mezi jinými patří vrabečnice,⁸ která dorůstá do velikosti polokeře. Způsob, jak byla poznána a dostala své jméno, je velice zvláštní a zaslouží si pozornosti čtenáře.

Mezi různými druhy vrabců, kteří jsou v těchto krajích jako doma a z nichž mnozí se podobají svou velikostí našim kosům, je jeden druh, který je velmi krásný a jmenuje se *macaqua*. Tento pták se živí masem zmijí a neustále je pronásleduje. Jakmile nějakou spatří, strčí svou hlavu pod

křídlo a leží bez hnutí jako nějaká kulička. Zmije, když jej zpozoruje, připlazí se, aniž tuší něco zlého. On však, protože nemá svou hlavu pod křídlem schovanou tak, že by nemohl vidět, se ani nehne, dokud nemůže zasadit zmiji ránu svým zobákem. Ta mu na místě odplatí uštknutím. Jakmile pták ucítí poranění, okamžitě si uzobne z jedné léčivé rostliny, což mu ihned pomůže. A pak se znovu a znovu vrací zpět na bitevní pole, a kolikrát je poraněn, tolikrát se utíká ke svému balzámu. Hra trvá tak dlouho, až zmije, která nezná takovou léčivou bylinu, zcela vykrváčí. Jakmile je mrtvá, vrabec ji okamžitě požírá, a když je hostina u konce, poslouží si opět protijedem.

Existuje patrně jen málo zemí, v nichž jsou hadi a jiní plazi zastoupeni v tak velkém počtu a tolika druzích. Přece však jsou mezi nimi mnozí, kteří nejsou jedovatí, nebo jejichž jed není nijak zvlášť nebezpečný. Indiáni je dobře znají, chytají je živé rukama, dělají si z nich opasky, aniž by si tím nějak ublížili. Někteří z nich jsou dvaadvacet stop dlouzí a mají k tomu úměrnou tloušťku. Tito obrovští hadi třeba pohltnou celého jelena, pokud uvěříme Španělům, kteří tvrdí, že to viděli na vlastní oči. Chřestýšů, kterých je obecně v krajích Jižní Ameriky mnoho, není nikde právě tolik jako v Paraguayi. Uštknutí jejich a mnoha jiných působí neobyčejně rychle. Někdy teče okamžitě krev z očí, nosních dírek, uší, z dásní a z pod nehtů. Všude se však vyskytují protilátky. Obzvláště se s velkým úspěchem používá kámen nazývaný podle svatého Pavla. Používá se také bezoár⁹ a česnek, který se rozžvýká a pak přiloží na ránu. Dokonce i hlava a játra onoho hada, která se jedí na vy-

⁷ Mendoza je nynější město a provincie Argentiny.

⁸ Jedná se o vrabečnici rolní (*Tymelea passerina*), rostlinu čeledi vrabečnicovitých, která byla od 2. pol. 17. století používána jako léčivá bylina.

⁹ Bezoár nebo také bezoárové kameny se vytvářejí v trávicím ústrojí přezvýkavců stmelěním pryskyřičnatých a jiných látek. Vznikají tak kulovité útvary, které se v dřívějším lékařství používaly rozemleté na prášek jako protijed na otravy všeho druhu, dále při nevolnosti, trávicích potížích apod.

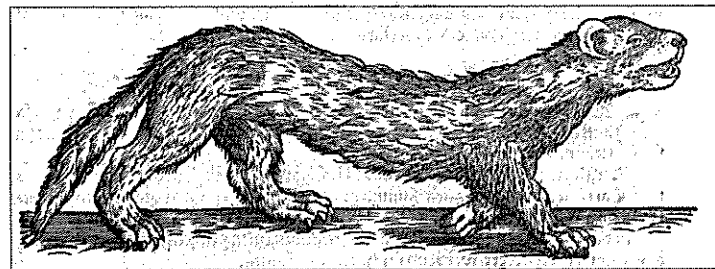
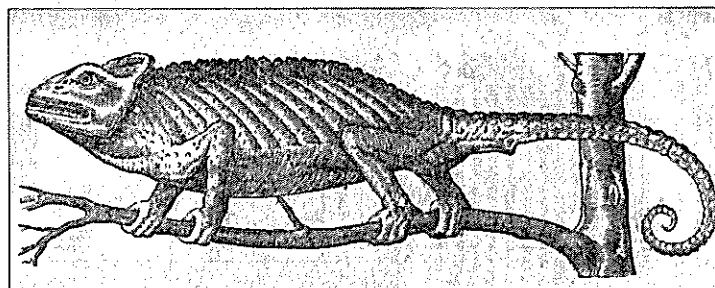
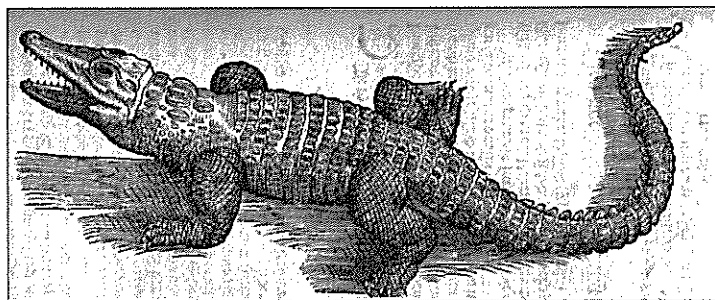
čištění krve, jsou výborným prostředkem. Nejjistější však je, když se nařízne místo uštknutí a přikryje se sírou. To obvykle postačuje.

Vyskytují se také hadi nazývaní lovci. Ti se plazí po stromech a rozhlížejí se po své kořisti. Jakmile ji spatří ve své blízkosti, spustí se na ni, pevně ji polapí, že se nemůže pohnout, a pak ji pohodlně zaživa sežerou. Pokud však pozřou velké zvíře, tak ztěžknou, že se už nemohou odplazit. Stává se, že nemají dostatek vnitřního tepla, aby strávili tak velké kusy. Za běžných okolností by museli svou žravost zaplatit životem, pokud by jim příroda nepřihočila prostředek, který by stěží použili, kdyby měli rozum, ale který má výtečný výsledek. Had se obrátí břichem ke slunci, jehož žhavé paprsky způsobí, že had začne hnit. Pak nastoupí červi a přiletí ptáci, kteří se živí přebytkem, což by způsobilo hadovi smrt. Ten však dává mezitím dobrý pozor, aby ptáci nezašli příliš daleko; brzy nato se zotaví a je opět v plné síle.

Mnozí hadi se živí rybami. Páter Montoya¹⁰ vypráví, že viděl jednou hada, jehož hlava byla velká jako hlava telete. Nejdříve vyplivl do vody hodně pěny, což přilákalo značné množství malých rybek, a zůstal nějakou dobu bez hnutí; pak náhle otevřel jícen a spolkl najednou obrovské množství těchto rybek.

Řeky a rozměrné rybníky, které nikdy nevyschnou, jsou plné kajmanů, kteří jsou deset až dvanáct stop dlouzí. Úctyhodné množství se jich vyskytuje v Pilcomayo, největší řece v Chaku, kde je nazývají Yacarae. Když se nasýtí rybami, vylezou na břeh a lehnou si na záda, aby jim

¹⁰ Antonio Ruiz de Montoya – jezuitský misionář narozený v roce 1585 v Limě, který se jako první zabýval studiem jazyka Guaraníů. Mimo jiné vydal v roce 1639 v Madridu knihu *Pokladnice jazyka guaraní (Tesoro de la lengua guaraní)* a *Gramatiku a slovník jazyka guaraní (Arte y Vocabulario de la lengua guaraní)*.

slunce usnadnilo zažívání. Přestože šupiny, jimiž jsou pokryti, jsou tvrdé a těsně u sebe, zabíjejí je Španělé puškou. Indiáni však mají svůj vlastní způsob, jak je chytat ve vodě. Upevní na strom konec lana, na druhý konec lana uvážou tyč, která je na obou koncích zašpičatělá. Když uvidí blížít se kajmana, hodí mu hůl do chřtánu, který má stále otevřený. Protože tento obojživelník nemá žádný, nebo přinejmenším velice malý jazyk, je nucen sousto posunovat a zároveň spolýkat značné množství vody; čím více se snaží zbavit tyče, tím hlouběji mu vniká do jícnu, takže se musí záhy udusit. Jakmile je mrtvý, vytáhnou ho pomocí tyče na břeh.

Kajman má pod předními tlapami měchýř, který je naplněn látkou, jejíž pach je tak silný, že velmi rychle otupuje; když se však usuší na slunci, získá docela příjemnou vůni pižma. Tvrdí se, že samička klade více jak dvacet vajec najednou; protože je ale zahrabává do písku, často zajdou, když se řeka zvedne. Mnoho z nich také poničí samičky svými drápy. Herrera tvrdí, že kajmani v Rio de la Plata nenapadají lidi. Mluvil jsem však s cestovateli, kteří o tom vypravovali nemálo smutných příběhů, a ujišťovali, že to viděli na vlastní oči.

Na některých místech jsou k vidění chameleóni,¹¹ kteří jsou dlouzí pět až šest stop, nosí mláďata s sebou a stále mají otevřený chřtán směrem, odkud vane vítr. Toto zvíře je přátelské, ale velice hloupé.

Opice mají v této zemi velikost skoro jako lidé; jsou obaleny hustou srstí a nelze přehlédnout jejich značně dlouhý ocas. Když jsou zasaženy šípem, vydávají strašný jekot, vytáhnou ho z rány a mrští jím po tom, kdo je zranil.

Lišek je v některých krajích velmi mnoho. Okolo Buenos Aires jsou podobné zajícům, jejich srst je pře-

¹¹ Patrně myšlen leguán, „bazilišek“ (*Basiliscus basiliscus*).

krásná a různobarevná. Lišky jsou tak důvěřivé, že se lísají ke kolemjdoucím. Člověk se však musí mít před nimi na pozoru; když se totiž k nim jen docela nepatrně přiblíží, pokropí jej močí, jejíž zápach je tak pronikavý, že se nedá s ničím srovnat a také se nedá ničím odstranit. Člověku nezbývá nic jiného, než vše hodit do ohně. Tataren jsou dvojího druhu; jedni, velikosti půlročního prasete, mají v břiše mateční perlu neboli mušli; jiní mají totéž v okolí ledvin. Všichni mají dlouhé ocasy; přední tlapy jim slouží jako ruce, z nichž každá má pět prstů. Dále se zde vyskytují králíci, které Španělé nazývají *apercos*; jejich kožich je stříbrošedý a maso výrazně chutné. Jiný druh králíka má zase tak malý jícen, že jím nemůže projít ani mravenec.

5.

O lvech, tygrech, jelenech, buvolech a ptactvu

Lvi a tygři jsou zde od doby, co se španělští volí, koně a prasata nesmírně přemnožili, velmi rozšířeni. Lvi jsou však mnohem menší a zdaleka ne tak divocí jako lvi v Africe; naproti tomu tygři nejsou nikde tak velcí a hrozní, jako tady. Indiáni však vynalezli zaručený prostředek, jak je zahnat na útěk. Když spatří nějakého tygra a nemají při sobě nic k obraně, vyšplhají se rychle na strom, neboť jsou velmi obratní. Tygr za nimi nemůže, ale čeká u paty stromu, a jistě by vytrval tak dlouho, dokud by kořist nespadla vyčerpáním dolů. Lidé však zjistili, že tygr nemůže snést pach lidské moči. Indiáni této zkušenosti náležitě využívají, a když tygr uteče dost daleko, člověk může teprve odejít do bezpečí. Ti, kteří umějí zacházet se zbraní, se bojí tygrů ještě méně, neboť střílejí tak přesně, že zastřelí i tygra, který se rozzuřen řítí přímo na ně.

Jeleni se v těchto krajích dělí na tři druhy. Jedni jsou skoro tak velcí jako naši volí a mají rozvětvené parohy; ti

se nejvíce zdržují v bažinatých oblastech. Jiní jsou o málo větší, nežli naše kozy, a pasou se v rovinách. Třetí skupina je sotva silnější, nežli půlroční kozel. Srnců je v Paraguayi málo a téměř se neliší od našich. Divoká prasata¹² mají pupek nebo snad nějaký průduch na zádech; maso z těchto zvířat je tak jemné a zdravé, že je lidé připravují nemocným. Roviny okolo Chaka jsou plné černých, červených a bílých koz; bílé se však nejvíce nacházejí na březích Pilcomayo. Daňci a srnci táhnou téměř vždy ve stádech, podobně jako ovce, které jsou chovány v Evropě.

Jiné zvíře, které je v této části Ameriky skoro všude k vidění, nazývají *anta*, a je podobné buvolu. Má velikost a postavu skoro jako osel; k tomu jen velmi krátké uši. Nejpodivuhodnější na tomto zvířeti je rypák, který může podle libosti natáhnout či stáhnout, a kterým také, jak se věří, nasává vzduch. Na každé jeho noze se nacházejí tři paznehty; těm se připisuje neomylná síla proti jedům všeho druhu, zejména paznehtu na levé přední noze, na který se ukládá, když se necítí dobře. *Anta* používá své přední nohy podobně jako opice a bobři, a to s podobnou lehkostí. V jeho břiše se nachází kámen bezoár, který je vysoce ceněn. Ve dne se pase, v noci žere hlínu v močálech, kam se za soumraku ubírá. Jejich maso je velmi zdravé a liší se od hovězího jen tím, že je lehčí a jemnější. Jeho kůže je tak tvrdá, že když prý je suchá, nepronikne jí ani kulka z pušky, a proto si z ní Španělé vyrábějí helmy a krunýře, když takovou zrovna seženou. Lov těchto zvířat, velmi hbitých, se koná jen v noci. Lidé je vyhledávají v jejich úkrytech, kde se obvykle shromažďují ve stádech. Když je vidí přicházet, jdou jim naproti s rozžatými pochodněmi, jimiž jsou zvířata oslněna a zmatena do té míry, že padají jeden

¹² Jedná se zřejmě o *pekari*.

přes druhého. Ihned je střílejí, a při rozbřesku jich leží na zemi značný počet, buď mrtvých nebo těžce raněných.

Skoro všude se to hemží ptactvem všeho druhu. Je zde šest druhů hus. Havrani jsou bílí, vrabci zlatě zbarvení, perličky velké jak slepice, a to v takovém počtu, že je člověk chytá v rovinách, táhnoucích se k Buenos Aires, jako ryby na udici, aniž by musel sestoupit z koně či z vozu. Pštrosi¹³ a mořští vlci jsou na různých místech velmi rozšířeni.

Mezi rybami, které se chytají v řekách a jezerech, je jedna, která se dokonale podobá praseti, až na to, že nemá žádné zuby; a dále vodní pes, který vyje podobně jako náš. Jakýsi misionář kdysi zahlédl jednoho, kterého zranil šíp a začal výt; okamžitě se objevili další, kteří ho z břehu řeky odnesli pryč a jednoduše přenesli na protější břeh.

6.

První objevení Paraguaye a nešťastný osud objevitelů

To je obecný popis oné velké země, kterou mnozí považují za nejbohatší v Novém světě. Jako první ji objevil roku 1516 João Dias de Solís, hlavní navigátor z Kastilie, a to zcela náhodou. Solís byl totiž vyslán na objevitelskou cestu do Brazílie, která začala dříve, než o ní měli Portugalci nejmenší ponětí, a to v roce 1500. V čele stál Vincente Yañez Pinzón, který doprovázel slavného Kryštofa Kolumba¹⁴ na jeho první cestě. Solís vplul 1. ledna 1516 do přístavu při ústí řeky, již pojmenoval Rio Genero, a který zabral do vlastnictví Koruny španělské. Podobně jednal Pinzón o šestnáct let dříve na mysu Svatý Augustin, kterému dal

¹³ Pštros Nandu.

¹⁴ V. Y. Pinzón se Kolumbovy výpravě účastnil jako velitel lodi Nina; jeho dva bratři – Martin Alonzo a Franciscus Pinzónovi se plavili na lodi Pinta.

jméno Mys Naděje. Solís pak plul dále podél břehu, a protože se obrátil doleva, ocitl se u zátoky, do níž se vlévala mohutná řeka, kterou pojmenoval po sobě.¹⁵ Nicméně dál se se svou lodí neodvážil, neboť řeka plynula mezi písčnými břehy, skalami a útesy, kde se obával ztroskotání. Protože se však nechtěl vrátit do Španělska, aniž by získal více znalostí o této řece, nalodil se na člun a vesloval proti západnímu břehu. Brzy nato zpozoroval několik Indiánů, kteří, jak se zdálo, ho zvali k sobě a složili mu k nohám vše, co měli, jako by mu to chtěli nabídnout.

Oklamán těmito dvojnásobnými znameními přátelství, přistál bez nejmenší opatrnosti se svým skromným doprovodem a rozhodl se, jak se vypráví, některé z nich chytit a odvézt do Španělska. Vůbec si neuvědomoval, že čím více se k těmto barbarům přibližoval, tím více se oni stahovali nazpět a nalákali ho tímto způsobem až k lesu, do něhož vešli a kam je on sám následoval. Jakmile tam vstoupil, vystřelili na něj bezpočet šípů, takže padl on i všichni, kteří ho doprovázeli. Indiáni je pak vynesli, zapálili na okraji lesa velký oheň, upekli je a snědli před očima těch, kteří zůstali v člunu, nebo se do něj ukryli. Nevěděli, jak jinak se zachránit, takže se spěšně vrátili k lodi a vydali se na zpáteční cestu do Španělska. Byl to smutný osud muže, který byl považován za nejzkušenějšího mořeplavce své doby, jemuž ovšem scházela nezbytná opatrnost, aby zajistil úspěch tak důležitého podniku.¹⁶

Neméně nešťastný byl osud těch Portugalců, kteří přišli do Paraguaye několik let poté. Říkalo se, že Španělé na-

¹⁵ Rio de Solís – dnešní Rio de la Plata.

¹⁶ João Dias de Solís – Portugalec ve španělských službách zahájil svou výpravu bez vědomí Portugalců na přelomu let 1512–1513. Začátkem roku 1516 dosáhl La Platy (dnešní Argentina), kde byl zaskočen a následně zabit čarruánskými Indiány.

protože je nechtěl uvést do naprostého zoufalství a donutit je tak draze prodat svůj život.

Netrvalo dlouho a bylo slyšet úder bubnů a hlasitý křik, že se postaví všem obyvatelům světa, kteří je napadnou, neboť i kdyby byli Guaycurové v menším počtu, přesto jsou nejstatečnějšími hrdiny na světě, pány všech jeho obyvatel i zvířat. Měli totiž ve zvyku v noci, kdy se domnívali, že je nepřítel nablízku, zpívat. Za úsvitu vyšli ze svého tábora, přikrčili se k zemi a náhle před sebou uviděli křesťanské vojsko. Při tomto pohledu hlasitě křičeli: „Kdo jste, že se odvažujete přijít do naší blízkosti?“ Jeden Guaraníj jim odpověděl v jejich řeči, že přišli pomstít Indiány, které zavraždili. „Jen pojďte,“ odpověděli, „povede se vám také tak!“ Při těchto slovech vrhali mezi křesťany oheň a spěchali do svých chýší pro luky a šípy a napadli vojsko s takovou zuřivostí, že to Guaraníj otřásl.

Místodržitel poručil Donu Pedru de Barbovi vypálit na ně z děl a Donu Juanu de Salazar vyrazit s pěchotou. Sám je postavil do bojové pozice, nechal bubnovat a s pokřikem *Santiago!* dal znamení k útoku. Byl vždy vpředu a zadržoval ty, kteří jej chtěli krýt. Neohroženost, dunění výstřelů a pohled na koně, dosud neznámé, způsobila mezi Guaycury takové zděšení, že zapálili své chýše a spěšně prchali k hoře, kam jim byl ponechán volný průchod. Bylo jich na čtyři tisíce bojovníků. Protože se Španělé při požáru chýší odvážili o něco blíže, byli dva z nich zabiti. Dva z Guaraníů byli zajati a byly jim uřezány hlavy; stejně tak zemřeli i zmínění Španělé. Don Álvaro je po nějaký čas pronásledoval a mnoho jich zabil; konečně dal znamení k ústupu a po krátkém odpočinku se vydal s celým vojskem na cestu do Asunciónu.

Zpozoroval, že jim jde v patách houf Guaycurů, které však brzy vehnal do úzkých. Španělé čtyři sta mužů zajali.

Když se pak už žádný nepřítel neobjevoval, věnovali se po zbytek cesty lovu, takže Španělé dorazili do Asunciónu obtíženi zvěřinou.

19.

O divokých kmenech, které si Španělé z části podrobili, z části jim vzdorovali. Vlastnosti a zvyky Guaycurů.

Don Gonzalo de Mendoza, kterého místodržitel jmenoval během své nepřítomnosti velitelem města, mu při jeho návratu oznámil, že se dostavilo mnoho Indiánů z různých kmenů, které válka s Guaycury zastránila, aby se zeptali, zda by je nepřijali za přátele. Dokonce nabízeli, že se spojí se Španěly proti všem jejich nepřítelům. Avšak jemu se tito vyslanci zdáli podezřelí a domníval se, že přišli spíš s úmyslem vyzvědět, zda by nebylo možné město přepadnout v době, kdy byla největší část vojska v poli. To ho přimělo, aby je zadržel. Don Álvaro je nechal přivést a po rozmluvě s nimi považoval Mendozovu pochybnost za neodůvodněnou. Potvrdil všem své přátelství, dal jim s sebou bohaté dary a řekl, že přijímá za přátele a císařovy vazaly všechny, kteří chtějí žít s jeho spojenci v míru.

Jinak se ale zachoval k Agazům, na které si Mendoza velmi stěžoval. Tito věrolomní divoši si totiž mysleli, že město je bez obrany a posádky, a vtrhli sem ještě tu samou noc, kdy vojsko odtáhlo, aby je zapálili. Jakmile však byl dán signál „do zbraně“, stáhli se, ale důkladně zpusťovali obydlí Guaraníů. Don Álvaro byl rozhořčen, nechal ihned pověsit rukojmí, které mu dali, když jim povolil mír, a odložil potrestání jejich proradnosti na jinou dobu. Chytrější než Agazové byli Yapuruezové, kočovný kmen, který se zdržoval v blízkosti Guaycurů a byl Španělům neméně obtížný. Ti totiž nečekali, až k nim přijdou a odkážou je

do patřičných mezí, nýbrž žádali o mír, podřídili se všem podmínkám a zůstávali od té doby v klidu.

Porážka Guaycurů však nepokořila statečnost tohoto hrdého a početného kmene do té míry, aby se mohlo považovat za jisté, že nezačnou válku, jakmile k tomu budou mít vhodnou příležitost. Proto se chtěl Don Álvar jednou provždy zbavit této hrozby. Protože však nikdy neztrácel snadno naději získat po dobrém ty, kterým ukázal, že je dostatečně silný, aby je pokořil, chtěl zvolit první z obou prostředků dříve, než použije druhý. Nechal si nejprve předvést ty Guaycury, kteří byli v rukou Guaranů, vysvětlil jim, že Jeho Majestát již nedovolí, aby byli váleční zajatci otroky a připojil, že bude s největší přísností potrestán každý, kdo by tento zákaz překročil. Když obrátil svůj zrak k předvedeným zajatcům, uviděl mezi nimi jednoho, jehož postava a rysy tváře se mu zamlouvaly a dal mu za úkol říci svému kmeni, že je stále ještě nakloněn uznat je za přátele za podmínek, které zpočátku stanovil. Tento muž splnil svůj úkol a celá osada se s ním vrátila zpět k místodržiteli. Když se objevili na břehu řeky, poslal jim Don Álvar čluny. Dvacet nejpřednějších z nich vsedlo do člunů a odebralo se k němu. Přijal je přátelsky a ten, který se ujal slova, řekl, že jeho kmen sice vedl války se všemi ostatními, ale protože Španělé jsou ještě statečnější, nežli samotní Guaycurové, přichází jménem všech a uznává svou porážku. Může jim tedy poručit, co chce, a počítat s poslušností. Dodal ještě, že by se Guarané nikdy neodvážili sami napadnout, avšak z úcty k němu chtějí žít v budoucnu i s nimi v míru.

Don Álvar mu odpověděl, že přišel do této země, aby její obyvatele přiměl k přijetí jediného pravého náboženství, aby je učinil dobrými poddanými císaře a upevnil trvalý mír mezi všemi kmeny. Pokud slíbí, že tento mír nikdy neporuší, najdou u něho všemožnou ochranu a přátelství, jaké by si jen mohli přát. Také jim vrátí jejich zajatce, jichž

se zmocnil on a jeho spojenci. Okamžitě jim předal zajatce v Asunciónu, čímž byli tak potěšeni, že přísahali císaři věčnou věrnost. Pak jim dal velké množství darů a propustil je velmi upokojené jednak tím, co řekl, a ještě více přátelským setkáním s ním.

Protože bude ještě častěji řeč o těchto kmenech, chceme zde říci něco málo o jejich mravech a zvycích. Jsou rozděleni do tří hlavních kmenů, které společně obývají velkou část země. Jejich povaha je však především tvrdá, jsou loupeživí, divocí, hrubí, žraví a velmi nepřátelští vůči sousedům. Opilství je jednou z jejich hlavních neřestí, což nedává naději na dokonalé ovládnutí. Často jsou najednou tam, kde by se jich člověk nejméně nadál, a jsou tak opovážliví, že kořist, kterou získali na jednom místě, na jiném opět prodají. Chodí obyčejně nazí, s jedinou výjimkou velkého ochlazení, což nastane v této zemi velmi zřídka. Tehdy nosí pláště s kapucemi ze zvířecí kůže, které však bez skrupulí vymění za víno či kořalku. Těla si malují, barva je různá podle stáří. Chlapci jsou až do čtrnácti let černí, pak se malují červeně. Děvčatům se na hlavě nenechává ani jediný vlas, chlapcům jen tolik, že z nich mohou uplést lehký cop. Uši a rty si propíchlávají a zdobí falešnými šperky; když si ještě navíc vytrhají obočí, aby (podle jejich výpovědi) nabyli ostřejších rysů, jejich tvář budí děs, na což si člověk nemůže přivyknout.

Nemají úctu ani lásku ke starým lidem, ale všichni se bojí kazika, který se chová jako neomezený pán a jehož rozkazy vždy poslouchají. Jeho hodnost je dědičná. Bydlí vždy uprostřed vesnice a jsou u něj složeny zbraně. V šestnácti letech se chlapci stávají válečníky a ve dvaceti jsou jmenováni veterány, přičemž musejí obstát v obtížné a bolestné zkoušce. Všeobecně mají velmi přísnou výchovu k válečnictví, a jak ve válce, tak v míru jsou všude postaveny strážce, aby nemohli být nikdy překvapeni. Jejich

nejobvyklejšími zbraněmi jsou luky a šípy, ale mají i jiné. Míří velmi přesně; jejich nejoblíbenější zábavou je většínou cvičení ve střelbě. Neuplyne jediný rok, aby neválčili s některým z kmenů, o stálých potyčkách se Španěly ani nemluvě, neboť i když se nemohou ubránit střelám z mušket, přesto mají Španělé co dělat s jejich značnou lstivostí.

Při smrti významnější osoby je vždy zardoušen určitý počet mužů a žen, aby doprovázeli mrtvého na onen svět. Dokonce se vždy mnoho z nich nabízí dobrovolně. O to větší je počet v případě smrti kazika, který je uctíván ještě mnoha dalšími, smutnými a hrůzostrašnými ceremoniemi. Mnohoženství je zde neznámé, přesto se však jejich manželství sotva dají nazvat manželstvími, protože se od sebe bez okolků odloučí, jakmile se jeden druhému znelíbí. Nemají také žádný pojem studu, a věci, které jinak zakrývá hustý závoj, jsou provozovány veřejně. Děvčata, která otěhotní před manželstvím, potratí nebo usmrtí děti, jakmile se narodí. Osud žen je velmi těžký, protože se s nimi zachází jako s otrokyněmi a ani na okamžik nemají klid. Neznají žádné jiné božstvo, nežli měsíc a hvězdy velkého medvěda, jimž však neprokazují žádnou úctu. Protože neznají obdělávání polí, žijí pouze z lovu a rybolovu. Všechno jim velmi chutná, jedí lvy, tygry, medvědy, hady a užovky, ať jsou jakkoli jedovaté. Věří se, že tato potrava, na niž jsou zvyklí od mládí, jim už neškodí. Ostatně všichni Jihoameričané mají nenasytný žaludek, disponovaný k požívání čehokoli.

20.

Don Álvaro poráží Agazy a jiné kmeny. Návrat Španělů z ostrova Svaté Kateřiny. Nešťastné příhody.

Když byla válka skončena, zaměřil Don Álvaro veškerou pozornost na pomoc Španělům, které poslal z ostrova

Svaté Kateřiny do Buenos Aires. Nechal proto pod velením Gonzala de Mendoza odplout dvě válečné lodě, opatřené vojenským materiálem a potravinami všeho druhu, s posádkou sta mužů. Dále vyslal malý oddíl svých lidí proti Agazům, kteří tak byli nečekaně přepadeni a utrpěli významnou porážku. Čtrnáct zajatců nechal okamžitě popravit. Taková přísnost zapůsobila. Celý kmen prosil místodržitele o milost a souhlasil se všemi podmínkami, neboť jeho velká statečnost naplnila tyto kmeny právě takovou bází, jakou úctu vzbuzovalo jeho přátelství. Před nedávnem totiž porazil také jiný kmen Indiánů, kteří zabili Dona Garcíu a uloupili jeho poklad, a to s tak výrazným úspěchem, že jich tři tisíce zůstalo ležet na bojišti a čtyři tisíce byly zajaty. Přesto však byla jeho radost nad tímto skvělým vítězstvím zkalena událostí, kterou nemůžeme zamlčet.

Dne 20. prosince dopluly do přístavu v Asunciónu čtyři plavidla vedené Pedrem Estopiñánem Cabeza de Vaca, jeho příbuzným, které přivezly všechny Španěly z ostrova Svaté Kateřiny do Buenos Aires. Oznámil místodržiteli, že v přístavu obdržel dopis podepsaný Donem Íralou a Alonsem Cabrerou s rozkazem co nejdříve vyklidit přístav, protože se denně vystavují nebezpečí vyhladovění nebo smrti indiánskými šípy. Připojil ještě, že pětadvacet Španělů již uprchlo na brazilské pobřeží a kdyby se se svou pomocí jen o jediný den opozdil, museli by všichni jedním či druhým způsobem zahynout. Jeho příjezd však obyvatele poněkud uklidnil. Učinil pak opatření pro změnu polohy města a odvedl Španěly až k ústí řeky Svatého Jana. Když však mezitím přišla zima a všechny řeky vystoupily z břehů, nenašlo ho nic lepšího, než převést své lidi včetně obyvatel z Buenos Aires do Asunciónu.

Mendoza, který krátce předtím odplul, jak jsme viděli, měl ještě méně štěstí a musel čelit daleko větším nebezpe-